

Het Coulonhuis.

Zaterdag 10 September 1938 wordt in het Coulonhuis, gelegen aan de Doelestraat no. 8 alhier, geopend de Fryske Akademy for Witskip en Kinst.

Al zullen er verscheidene lezers van het Friesch Landbouwblad zijn, die van dit gebeuren met meer of minder belangstelling kennis nemen, zou het daarom alleen toch geen reden zijn om dit feit in ons blad te gedenken omdat de Landbouwwetenschap, die zich in deze en de tweede helft van de vorige eeuw een met de overige wetenschappen gelijkwaardige positie heeft weten te veroveren, toch wel niet zal worden opgenomen onder de „Witskip”, die de Fryske Akademy hoopt te bevorderen en de kunst op welke wijze wij de grootste hoeveelheid boter van één koebeest en de meeste hectoliters aardappelen van één pondemaat bouw verkrijgen met de Kinst, die de

Fryske Akademy hoopt te dienen, weinig te maken zal hebben.

Dat de Fryske Akademy wordt gevestigd in het Coulonhuis, dat in 1713 door den architect der Friesche stadhouders, Anthonius Coulon, met veel smaak is ingericht in Lodewijk XIV-stijl, die door zijn leermeester Daniël Marot naar ons land was overgebracht, moge eveneens merkwaardig genoeg zijn om vele van de lezers van ons blad te interesseeren, toch is dit alleen evenmin reden genoeg om er in een aan de landbouw-wetenschap gewijd blad de speciale aandacht op te vestigen.

Wat dan wel de reden is waarom ik hierover een speciaal artikeltje aan dit feit wijd?

De Fransche hugenooten-familie Coulon, die in het begin van de 18e eeuw in Sedan woonde en op instigatie van hun familie-lid Marot in 1711 zich in Holland vestigde, kwam zooals wij hiervoor zagen, gedeeltelijk in Leeuwarden terecht. Deze familie leverde meerdere verdienstelijke burgers

aan onze stad: bouwmeesters, doktoren, een landmeter, een akademie- en landschapsdrukker, enz.

Onder de doktoren uit deze familie treffen wij in de tweede helft van de 18e en het begin van de 19e eeuw aan Dr. Julius Vitringa Coulon, die van zijn geboorte in 1767 tot zijn dood in 1843 het huis in de Doelestraat bewoonde. Deze geneesheer, die langer dan een halve eeuw te Leeuwarden zijne krachten aan de bevordering van de gezondheid zijner mede-burgers wijdde, werd niet alleen te Leeuwarden, doch over de geheele provincie geraadpleegd. Door zijn voorzitterschap van de Departementale Commissie van Geneeskundig Bestuur van 1801 tot 1827 werkte hij krachtig mee de in die tijden nog herhaaldelijk voorkomende epidemiën te bestrijden.

Doch ook dit alleen zou nog geen reden genoeg geweest zijn om hier over dezen verdienstelijken Leeuwarder burger te schrijven, had hij zich niet naast de belangen van de zieke menschen ook die

der zieke dieren aangetrokken en ware hij niet geweest een voorganger, een pionier op het gebied der landbouw-wetenschap. Nu reeds meer dan een eeuw geleden, in een tijd dus toen de mannen der wetenschap zich ter nauwernood of in het geheel niet met het vak van den boer bemoeiden.

Reeds in 1824 schreef hij naar aanleiding van een door de Maatschappij ter bevordering der landbouw te Amsterdam gestelde prijsvraag een verhandeling over de nieuwe ziekte der varkens, die zich sedert 1820 openbaarde en vele slachtoffers maakte, welk geschrift met de gouden medaille werd bekroond, terwijl hij in 1834 hier te Leeuwarden oprichtte „het Vriesche Genootschap van Proefondervindelijken Landbouw”.

Dit Genootschap is begonnen met een tijdschriftje uit te geven, dat tot titel droeg „De Vriend des Vrieschen Landmans” en waarvan het eerste stuk is verschenen in 1835, het tweede stuk in 1836.

Er bestonden toen reeds Provinciale Commissies van Landbouw, doch deze commissies schenen zich niet met de verbetering van landbouw en veeteelt langs wetenschappelijken weg te bemoeien.

Merkwaardig is hoe de onderwerpen in bedoeld tijdschriftje overeenkomen met die welke nog in het Friesch Landbouwblad worden behandeld.

Ik citeer eenige der meest typische artikelen als: Pogingen om de smaak van de Friesche boter te verbeteren. Het verbeteren der aardappelverbouw door selectie van poters; Het nemen van proeven op proefveldjes door de leden aangelegd; Het verbeteren der vlasbouw door het uitzoeken en gebruikmaken van o.a. uit Riga geïmporteerde lijnzaad-soorten; Het vergelijken van de in Zeeland en Brabant toegepaste wijzen van vlas-roten met die hier van ouds in zwang; Het onderzoeken van de klachten door de Engelsche handelaren geuit ten opzichte van de Friesche boter en pogingen om door het aanbrengen van een keurmerk dit euvel te voorkomen; Het verbeteren der toen in gebruik zijnde landbouwwerktuigen; De verbetering van het paardenras en die van het schapenras; Het tegengaan van misbruiken bij den aardappel-export en het voorstellen van maatregelen daartegen enz. enz.

Het lijkt eerder op een samenvatting van titels van opstellen in het blad waarin dit artikeltje wordt gepaatst dan van titels in een landbouwblad van meer dan honderd jaar geleden.

Ik kan belangstellenden in de geschiedenis van de Friesche landbouwstudie aanraden uit het mapje met „kleine geschriften van Dr. Julius Vitringa Coulon” dat in de stedelijke bibliotheek alhier te vinden is, de misschien eenige overgebleven exemplaren van dit zeker zeer zeldzame tijdschriftje ter bestudeering aan te vragen.

Wij hebben het behoud hiervan ook alweer te danken aan onzen vroegeren archivaris Wopke Eekhoff, die ook gezorgd heeft voor een levensbeschrijving van Dr. Coulon in den Frieschen volksalmanak van 1865.

De oprichter en de ziel van het Genootschap was Dr. Julius Vitringa Coulon. Onder de eerste Bestuurders treffen wij verscheidene namen van bekende Friesche families aan. Dit Bestuur, dat in drie afdeelingen was verdeeld, bestond n.l. uit de volgende heeren te weten:

wegens het Departement van de Akkerbouw, de leden: R. D. van der Zee te St. Anna Parochie, J. S. Sevenster te Menaldum en J. D. Siderius te St. Jacobi Parochie. Wegens het Departement van de Veeteelt: H. H. Poelsma bij Leeuwarden, E. J. Penninga te Mantgum en P. A. Bergsma te Idaard. Wegens het Departement van de Houtteelt: A. Bruinsma te Giekerk, Ds. J. F. Korff te Leeuwarden en T. S. van der Leij te Langweer, terwijl tot secretaris en penningmeester werd gekozen P. A. Meeter te Huizum, het bekende schoolhoofd, wiens embleem: „een paar over een inktpot gekruiste veeren pennen” nog te zien is in het Friesch Museum waar het bovenlicht boven zijn voordeur bij afbraak van zijn schoolwoning door mij naar toe werd gebracht.

Later traden ook de bekende Worp van Peyma uit Ternaard, B. J. Agricola, Mr. C. Bergsma, E. Bloembergen, B. J. de Boer, J. J. Bruinsma, Lammerit J. Hilarides, A. P. H. Kuipers, N. Meijer, E. W. van Popta, P. Risselada, Jan T. Seiswerda, M. P. D. Baron van Sijtzama, R. H. Takoma, T. Y. Takoma, S. van Welderen, Baron Rengers, Luitje Winkler en Yeb Y. Ypma als medewerkende leden toe.

Een enkele maal zullen wij een glimlach niet kunnen verbergen over de een of andere geheel verouderde of mislukte poging tot verbetering der landbouwproducten (bijvoorbeeld om aan de boter afkomstig van koeien, die op stal staan den smaak van gras boter te geven door bij het karnen van die boter afkooksels van gras te gebruiken of de koeien dit afkooksel te laten drinken), meest echter zullen wij getroffen worden door het reeds juist aanvoelen van grondbeginselen bij selectie van poters en zaaizaden, door het vergelijkenderwijs zoeken naar resultaten op proefvelden, door het bestrijden van zelfs thans nog niet overwonnen misstanden in den Engelschen boter-

handel en in den aardappelhandel, door de pogingen het Friesch paardenras in stand te houden, enz. enz.

„Het Vriesche Genootschap van Proefondervindelijken Landbouw” zou niet lang bestaan.

De voorzitter Dr. Vitringa Coulon wilde in 1837 het Genootschap nog tot hooger trap opvoeren en stelde allerlei verbeteringen voor in de tot nog toe gevolgde werkwijzen. Speciaal wees hij er op dat de landbouwproefvelden van het Genootschap over de verschillende grondsoorten in de provincie moesten worden verdeeld en meer gelegenheid moesten geven vergelijkenderwijs te werken, dat het noodzakelijk was proeven te nemen ten opzichte van de z.g.n. stalvoeding, dat de boter en kaasbereiding moest worden verbeterd, dat het Genootschap zich moest bemoeien met de houtteelt in de Wouden en dat men moest overgaan tot het in gebruik nemen van in de laatste jaren uitgevonden landbouwkundige werktuigen.

Helaas hij was zijn tijd vele jaren vooruit en zijne mede-bestuurders konden hem niet volgen toen hij, met zevenmijlslaarzen aan, verbeteringen voorstelde, die eerst vele tientallen jaren later in werking zouden komen. Een misverstand met enkele zijner mede-bestuurders was hiervan het gevolg. Dr. Vitringa Coulon, die reeds den zeventig-jarigen leeftijd had bereikt, legde er het bijltje bij neer en zijne schepping ging te niet.

Het zou ruim veertien jaren moeten duren voor er een nieuwe poging in dezelfde richting werd gedaan. Op 12 Augustus 1851 besloten de Staten der Provincie Friesland eene Provinciale Commissie van Landbouw op te richten waaruit de Friesche Maatschappij van Landbouw is voortgekomen.

De tijd was blijkbaar voor het streven voldoende rijp geworden. Dr. Julius Vitringa Coulon heeft dat niet beleefd. Op 15 Augustus 1843 overleed hij. Tot aan zijn dood had hij het door zijn grootvader Anthonius Coulon gestichtte huis in de Doelestraat alhier bewoond.

Er is dus zeker meer dan genoeg reden ook in ons Landbouwblad te herdenken, dat de Fryske Akademy thans het huis gaat betrekken waar de wetenschappelijke pionier van den Frieschen Landbouw 77 jaar heeft gewoond.

Leeuwarden, September 1938.

NANNE OTTEMA.